

*Agata Dunaszewska
Monika Szymońska*

PODSTAWOWE ZASADY OCHRONY DEPOZYTÓW W SYSTEMACH GWARANTOWANIA FUNKCJONUJĄCYCH W KRAJACH BAŁTYCKICH

WSTĘP

Dyrektywa 94/19/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie systemów gwarantowania depozytów nałożyła na kraje członkowskie Unii Europejskiej obowiązek utworzenia i uznania na swoim terytorium jednego, lub kilku, systemów gwarantowania środków pieniężnych gromadzonych w instytucjach kredytowych. Wspomniana Dyrektywa w szczególności formułuje generalne zasady gwarantowania depozytów, w tym takie zagadnienia, jak przynależność do systemu, zakres ochrony oraz warunki i terminy ubiegania się klientów o wypłatę świadczeń gwarancyjnych. W Polsce zalecenia tej Dyrektywy zostały wprowadzone w życie ustawą z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym.

Niniejsze opracowanie, poprzez krótki przegląd zasad gwarantowania depozytów w systemach funkcjonujących w Estonii, na Litwie oraz Łotwie, prezentuje sposób wdrożenia przepisów Dyrektywy 94/19/EC w tych państwach. Dla każdego z wyżej wymienionych systemów omówiono najważniejsze jego cechy, w podziale na następujące zagadnienia: informacje ogólne o systemie, zakres gwarancji (w tym wyłączenia podmiotowe i przedmiotowe spod gwarancji), wysokość gwarancji oraz

procedura wypłat świadczeń gwarancyjnych. Ponadto przy każdym z systemów wskazano regulacje upadłościowe mające zastosowanie dla instytucji kredytowych w danym kraju. W ostatnim podrozdziale, omawiającym każdy z systemów, przedstawiono, w jaki sposób zostały zdefiniowane w danym państwie obowiązki informacyjne instytucji kredytowych wobec ich klientów, wynikające z przynależności tych instytucji do systemu gwarantowania. Na końcu opracowania umieszczono tabelę porównującą w sposób syntetyczny najważniejsze cechy wszystkich omawianych systemów gwarantowania, a także systemu polskiego.

ESTONIA

1. Informacje ogólne o systemie

Estoński Fundusz Gwarancyjny (*Tagatisfond*) jest osobą prawną prawa publicznego utworzoną ustawą z dnia 20 lutego 2002 r. o Funduszu Gwarancyjnym¹. Fundusz Gwarancyjny jest następcą prawnym Funduszu Gwarantowania Depozytów, utworzonego w maju 1998 r., działającego na podstawie przepisów ustawy o Funduszu Gwarantowania Depozytów.

Organami Funduszu Gwarancyjnego są: Rada Nadzorcza i Dyrektor. W skład Rady wchodzi 8 członków, w tym 2 powoływanych przez Parlament (*Riigikogu*), a po 1 członku powołują: rząd na wniosek Ministra Finansów, prezes Banku Estonii (banku centralnego), Urząd Nadzoru Finansowego, instytucje kredytowe, firmy inwestycyjne oraz firmy zarządzające funduszami emerytalnymi. Członkowie Rady wybierają ze swojego grona przewodniczącego oraz zastępcę przewodniczącego. Kadencja Rady trwa 4 lata. Działalnością Funduszu kieruje i go reprezentuje Dyrektor, powoływany przez radę na 3-letnią kadencję.

Przynależność do systemu gwarantowania jest obowiązkowa dla:

- ❖ instytucji kredytowych zarejestrowanych w Estonii oraz oddziałów zagranicznych instytucji kredytowych prowadzących działalność na terytorium Estonii (oprócz oddziałów, którym system macierzysty zapewnia taki sam, lub wyższy, poziom ochrony jak system estoński),
- ❖ firm inwestycyjnych zarejestrowanych w Estonii oraz estońskich oddziałów zagranicznych firm inwestycyjnych (oprócz oddziałów, które mają zapewniony taki sam, lub wyższy, poziom ochrony jak przez system estoński),
- ❖ firm zarządzających obowiązkowymi funduszami emerytalnymi.

¹ Ustawa weszła w życie 1 lipca 2002 r.

Instytucje członkowskie wnoszą na rzecz Funduszu dwa rodzaje opłat: początkowe i kwartalne. Ze środków otrzymanych z tytułu tych opłat tworzone są fundusze sektorowe na wypłaty świadczeń gwarancyjnych, w tym Sektorowy Fundusz Gwarantowania Depozytów – ze składek wnoszonych przez instytucje kredytowe.

Opłata początkowa dla instytucji kredytowych wynosi 50 tys. koron estońskich (EEK), tj. około 3 195 EUR², natomiast wysokość opłaty kwartalnej stanowi iloczyn maksymalnej stawki 0,125% oraz depozytów gwarantowanych według stanu na ostatni dzień kwartału poprzedzającego uiszczenie opłaty. Opłaty kwartalne powinny być wnoszone przez członków systemu do 15 dnia drugiego miesiąca każdego kwartału. Wysokość stawki opłaty kwartalnej określa rada nadzorcza Funduszu.

2. Prawo upadłościowe

W estońskim systemie prawnym kwestie związane z upadłością instytucji kredytowych regulowane są w ustawie z dnia 9 lutego 1999 r. o instytucjach kredytowych oraz Prawie upadłościowym z dnia 10 czerwca 1992 r.

Wniosek o ogłoszenie upadłości instytucji kredytowej mogą złożyć do sądu wierzyciele, likwidator w określonych w prawie przypadkach, Bank Estonii oraz sama instytucja kredytowa, pod warunkiem uprzedniego uzyskania pisemnej zgody Urzędu Nadzoru Finansowego.

Standardowy termin rozpatrzenia wniosku wynosi 3 dni robocze. Jeżeli jednak został on złożony przez Bank Estonii decyzja co do rozpoczęcia postępowania upadłościowego musi zostać podjęta przez sąd najpóźniej następnego dnia roboczego po otrzymaniu wniosku o ogłoszenie upadłości.

W przypadku rozpoczęcia postępowania upadłościowego wobec instytucji kredytowej sąd, na wniosek Banku Estonii, wyznacza przynajmniej 3 syndyków masy upadłości, którzy wykonują swoje obowiązki zgodnie z § 26 ustawy o Funduszu Gwarancyjnym.

3. Zakres gwarancji

System estoński obejmuje ochroną gwarancyjną:

- 1) wierzytelności wynikające z rozliczenia umowy deponenta z instytucją kredytową, zarządzającą rachunkiem deponenta,
- 2) wierzytelności wynikające z rozliczenia umowy kredytu deponenta z instytucją kredytową,

² Przeliczenia wszystkich kursów walut wspomnianych w materiale dokonano według kursów średnich NBP: tabela kursów nr 252/A/NBP/2007 z 31.12.2007 r.

- 3) kwoty przelewów zleconych przez deponenta lub inne osoby z jego rachunku, jeśli instytucja kredytowa nie wykonała poleceń przelewu do dnia, w którym depozyty stały się niedostępne,
- 4) certyfikaty depozytowe.

3.1. Wyłączenia podmiotowe

Spod gwarancji zostały wyłączone depozyty:

- 1) Skarbu Państwa,
- 2) lokalnych władz,
- 3) firm ubezpieczeniowych,
- 4) funduszy inwestycyjnych,
- 5) firm inwestycyjnych,
- 6) firm zarządzających obowiązkowymi funduszami emerytalnymi,
- 7) instytucji kredytowych,
- 8) instytucji finansowych wskazanych w ustawie o instytucjach kredytowych,
- 9) firm należących do tej samej grupy, co dana instytucja kredytowa,
- 10) członków rady nadzorczej lub zarządu lub audytora instytucji kredytowej lub firmy należącej do tej samej grupy, co instytucja kredytowa, oraz osób posiadających przynajmniej 5% praw do kapitału instytucji kredytowej lub firmy należącej do tej samej grupy, co instytucja kredytowa,
- 11) współmałżonka, dziecka lub rodzica osoby wymienionej w punkcie 10 lub osób trzech występujących w ich imieniu,
- 12) osób prawnych, jeśli na podstawie danych pochodzących z ich ostatniego zatwierdzonego sprawozdania rocznego przynajmniej 2 z 3 następujących wskaźników ekonomicznych przekraczają podane poniżej wartości:
 - ❖ suma bilansowa – 3 125 000 EUR,
 - ❖ roczne obroty netto – 6 250 000 EUR,
 - ❖ średnia roczna liczba pracowników – 50 osób.

3.2. Wyłączenia przedmiotowe

Gwarancje nie obejmują także:

- 1) depozytów nieimiennych,
- 2) depozytów, które – zgodnie z prawomocnym orzeczeniem sądu – pochodzą z transakcji związanych z praniem pieniędzy,
- 3) depozytów, których oprocentowanie jest znacznie wyższe niż oprocentowanie innych depozytów w podobnej wysokości i złożonych na podobnych warunkach w tej samej instytucji kredytowej. Oprocentowanie, powyżej którego depozyty

nie są objęte gwarancjami, określa rada Funduszu w każdym z przypadków osobno,

4) funduszy własnych instytucji kredytowej.

4. Wysokość gwarancji

W trakcie negocjacji akcesyjnych Komisja Europejska zaakceptowała okres przejściowy w odniesieniu do minimalnego poziomu gwarancji. Zgodnie z wyznaczoną „ścieżką dojścia” do poziomu 20 tys. EUR, zapisanego w Dyrektywie 94/19/EC, od 31 grudnia 2005 r. do 30 grudnia 2007 r. system estoński gwarantował depozyty do wysokości 222 222,22 EEK w 90%³. Od 31 grudnia 2007 r. poziom gwarancji uległ podwyższeniu do 347 777 EEK w 90%⁴, a tym samym został spełniony wymóg Dyrektywy 94/19/EC.

Gwarancjom podlegają depozyty wraz z należnymi odsetkami naliczonymi do dnia, w którym depozyty te stały się niedostępne. Odsetki naliczane są według stawki zapisanej w umowie rachunku lub – w przypadku braku pisemnej umowy – według stawek, które mają zastosowanie do standardowej umowy lokaty w danej instytucji kredytowej.

Przy wyliczeniu kwoty należnej deponentowi dokonywana jest kompensata należności deponenta z jego zobowiązaniami wobec danej instytucji kredytowej.

W przypadku rachunku wspólnego każdy ze współposiadaczy traktowany jest jako odrębny deponent. Jeśli umowa rachunku nie stanowi inaczej, wypłata świadczenia gwarancyjnego następuje w równych kwotach dla każdego ze współposiadaczy rachunku.

5. Procedura wypłat

Depozyty klientów instytucji kredytowych zarejestrowanych w Estonii i estońskich oddziałów zagranicznych instytucji kredytowych powinny być gwarantowane i wypłacane z Sektorowego Funduszu Gwarantowania Depozytów. Na potrzeby ustawy o Funduszu Gwarancyjnym dzień niedostępności depozytów jest jednym z niżej wymienionych dni (ten, który nastąpi pierwszy):

- 1) dzień ogłoszenia moratorium wobec instytucji kredytowej,
- 2) dzień cofnięcia licencji dla instytucji kredytowej,

³ Maksymalna wypłata wynosiła 200 tys. EEK, czyli ok. 12 780 EUR.

⁴ Maksymalna wypłata wynosi 313 tys. EEK, czyli ok. 20 000 EUR.

- 3) dzień cofnięcia zezwolenia dla zagranicznej instytucji kredytowej na utworzenie oddziału w Estonii,
- 4) dzień rozpoczęcia postępowania upadłościowego na podstawie postanowienia sądu,
- 5) dzień innego wydarzenia określonego w prawie kraju macierzystego instytucji kredytowej działającej w Estonii poprzez oddział, mającego podobne konsekwencje, jak wydarzenia wymienione w punktach 1–4.

W terminie 3 dni roboczych od dnia, w którym depozyty stały się niedostępne, Fundusz publikuje co najmniej dwukrotnie obwieszczenie w co najmniej 2 dziennikach o zasięgu ogólnokrajowym, które musi zawierać następujące informacje:

- ❖ nazwę instytucji kredytowej lub oddziału instytucji kredytowej, w którym nastąpiła niedostępność depozytów,
- ❖ procedurę i warunki na jakich można uzyskać dostęp do informacji księgowych, w tym potwierdzenia salda na rachunku, a także procedurę i warunki wniesienia zastrzeżeń co do prawidłowości jego wyliczenia,
- ❖ termin i procedurę wypłat świadczeń gwarancyjnych,
- ❖ wykaz dokumentów wymaganych przy wypłacie świadczeń gwarancyjnych.

Nie później niż w ciągu 24 dni roboczych od dnia niedostępności depozytów syndyk masy upadłości, zarządca komisaryczny (powołany w przypadku ogłoszenia memorandum) lub likwidator instytucji kredytowej zobowiązany jest do:

- ❖ zapewnienia każdemu deponentowi możliwości wglądu do informacji księgowych dotyczących jego depozytów oraz otrzymania potwierdzenia salda na rachunku,
- ❖ udzielenia Funduszowi informacji dotyczących deponentów i sald na ich rachunkach.

Deponenci mają prawo wniesienia zastrzeżeń, co do prawidłowości wyliczenia sald na ich rachunkach, do syndyka w terminie 60 dni od daty opublikowania ostatniego obwieszczenia w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym.

Na podstawie informacji przekazanych przez syndyka Fundusz ustala, które depozyty objęte są gwarancjami oraz kwotę świadczenia gwarancyjnego dla każdego deponenta, zgodnie z warunkami i procedurami zapisanymi w ustawie o Funduszu Gwarancyjnym.

Wypłaty dokonywane są w gotówce lub, na pisemny wniosek deponenta, w formie bezgotówkowej za pośrednictwem jednej lub kilku estońskich instytucji kredytowych, wskazywanych w uchwale rady nadzorczej Funduszu. Koszty związane z dokonaniem wypłat świadczeń gwarancyjnych powinny zostać poniesione przez deponenta, o ile nie zostanie inaczej ustalone pomiędzy Funduszem i instytucją kredytową dokonującą wypłat. Jeśli kwota, którą ma uiścić deponent, jest wyższa lub równa kwocie świadczenia gwarancyjnego, nie dokonuje się jego wypłaty.

Wypłaty świadczeń gwarancyjnych dokonuje się w koronach estońskich. W przypadku depozytów nominowanych w walutach obcych stosuje się kursy wymiany walut ustalone przez Bank Estonii na dzień niedostępności depozytów.

Wypłaty świadczeń gwarancyjnych powinny rozpocząć się nie później niż w ciągu 30 dni od dnia niedostępności depozytów i zakończyć się po 3 miesiącach, licząc od tej samej daty. W przypadku zaistnienia nadzwyczajnych okoliczności, Rada Funduszu może przedłużyć ten termin każdorazowo o 3 miesiące, łącznie jednak nie dłużej niż o 9 miesięcy. Jeśli Fundusz nie jest w stanie dokonać wypłaty świadczeń gwarancyjnych w terminie lub wypłaci świadczenie w kwocie niższej niż należnej, deponent ma prawo zgłosić roszczenie przeciwko Funduszowi. Okres jego przedawnienia wynosi 5 lat.

6. Obowiązki informacyjne

Zgodnie z § 31 ustawy o Funduszu Gwarancyjnym instytucje kredytowe mają obowiązek informować swoich klientów o poziomie gwarancji oraz warunkach i procedurze wypłat świadczeń gwarancyjnych. Informacje te nie mogą być wykorzystywane w celach reklamowych.

LITWA

1. Informacje ogólne o systemie

Litewski Fundusz Gwarantowania Depozytów został utworzony 26 czerwca 1996 r. przez rząd Republiki Litewskiej jako instytucja państwowa. Do podstawowych zadań Funduszu należało gwarantowanie depozytów, wyliczanie i wypłata świadczeń gwarancyjnych oraz zbieranie i inwestowanie środków finansowych systemu gwarantowania. 1 lipca 2002 r. weszła w życie ustawa Nr IX-975 o gwarantowaniu depozytów oraz wiarygodności inwestorów, zgodnie z którą gwarancjami zostały objęte nie tylko depozyty, ale również środki inwestorów. Fundusz zmienił nazwę na Przedsiębiorstwo Państwowe „Gwarantowanie Depozytów i Inwestycji” (*Valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas”*).

Organami zarządzającymi Przedsiębiorstwem są: sześciuosobowa Rada – powoływana przez rząd Republiki Litewskiej – oraz Zarząd, którym kieruje Dyrektor. Trzech kandydatów do Rady zgłasza Ministerstwo Finansów, dwóch – Bank Litwy (bank centralny), a jednego – Komisja Papierów Wartościowych. Kadencja członków Rady trwa 4 lata, z możliwością reelekcji.

Do systemu gwarantowania należą wszystkie banki komercyjne, utworzone na terenie Litwy oddziały banków zagranicznych oraz unie kredytowe. Uczestnictwo w systemie gwarantowania jest obowiązkowe dla oddziału banku zagranicznego, jeżeli depozyty zebrane w oddziale nie są objęte gwarancjami systemu kraju macierzystego lub warunki takich gwarancji są gorsze w stosunku do tych, które są oferowane przez system litewski.

Rozwiązania systemu litewskiego dopuszczają możliwość pozbawienia instytucji członkowskiej ochrony gwarancyjnej. Przewidziane są dwie takie sytuacje. Po pierwsze, utrata gwarancji jest możliwa – decyzję w tym zakresie podejmuje Rada Przedsiębiorstwa – gdy Bank Litwy podejmie decyzję o cofnięciu zezwolenia na przyjmowanie depozytów przez dotychczasowego członka systemu. Rada jest zawiadamiana przez instytucję nadzorczą o takiej decyzji w dniu jej wydania. Po drugie, w przypadku gdy instytucja objęta gwarancjami narusza regulamin systemu i/lub jej działalność zagraża płynności Przedsiębiorstwa, jego Rada może dać jej ostrzeżenie o możliwości utraty ochrony gwarancyjnej, które wydawane jest z co najmniej dwunastomiesięcznym wyprzedzeniem. O wydaniu ostrzeżenia Rada zawiadamia Bank Litwy. Jeśli w ciągu 12 miesięcy członek systemu nie wyeliminuje naruszeń regulaminu i/lub jego działalność nie ulegnie poprawie, Rada, w formie uchwały – w uzgodnieniu z Bankiem Litwy – może podjąć decyzję o pozbawieniu go ochrony gwarancyjnej. Decyzja Rady Przedsiębiorstwa o utracie gwarancji dla członka systemu ogłaszana jest w dodatku do *Valstybės Žinios* (litewski dziennik urzędowy). Jeśli przeciwko wykluczonej z systemu instytucji członkowskiej zostanie wszczęte postępowanie upadłościowe, Przedsiębiorstwo wypłaca świadczenia gwarancyjne tylko tym deponentom, których depozyty zostały złożone przed dniem opublikowania ogłoszenia o utracie przez nią ochrony gwarancyjnej.

Podstawowe źródło finansowania Przedsiębiorstwa stanowią opłaty roczne wnoszone przez instytucje członkowskie. Opłata roczna obliczana jest jako iloczyn stawki 0,45% – w przypadku banków – i 0,2% – dla unii kredytowych – oraz wielkości depozytów objętych gwarancjami. Rada Przedsiębiorstwa jest uprawniona do zmiany wyżej wymienionych stawek w przypadku, gdy:

- 1) stosunek zgromadzonych w ramach systemu gwarantowania aktywów do wszystkich depozytów objętych gwarancjami jest wyższy niż 3%, ale nie przekracza 4% – wtedy stawki mogą ulec zmniejszeniu na nie mniej niż 0,045% dla banków oraz 0,025% dla unii kredytowych,
- 2) stosunek zgromadzonych w ramach systemu gwarantowania aktywów do wszystkich depozytów objętych gwarancjami jest wyższy niż 4% – wtedy stawki mogą ulec zmniejszeniu odpowiednio na nie mniej niż 0,001% oraz 0,0005%.

Dodatkowym źródłem finansowania systemu gwarantowania są opłaty początkowe, ustalone w wysokości 5 tys. LTL (ok. 1 448 EUR) dla banków oraz 500 LTL (ok. 145 EUR) dla unii kredytowych.

2. Prawo upadłościowe

Podstawowymi aktami regulującymi kwestie związane z upadłością banków są: ustawa z dnia 30 marca 2004 r. Nr IX-2085 o bankach oraz ustawa z dnia 15 września 1992 r. Nr I-2880 o upadłości przedsiębiorstw. Postępowanie upadłościowe dotyczy wszystkich przedsiębiorstw, włączając w to banki, które znalazły się w sytuacji niewypłacalności, potwierdzonej przez Bank Litwy. Upadłość ogłaszana jest przez sąd, a postępowanie upadłościowe prowadzone jest przez likwidatora.

3. Zakres gwarancji

W systemie litewskim prawo do świadczenia gwarancyjnego zostało uzależnione od waluty depozytu: gwarancjami objęte są depozyty złożone w litach litewskich, euro, innych walutach krajów Unii Europejskiej oraz dolarach amerykańskich.

Przedmiot gwarancji został zdefiniowany jako środki pieniężne zdeponowane w ramach umowy lokaty lub rachunku bankowego oraz inne wierzytelności pieniężne wynikające z wykonywania przez bank czynności dotyczących pieniędzy deponentów, w tym należne im odsetki.

Gwarancjom podlegają depozyty osób fizycznych i osób prawnych.

3.1. Wyłączenia podmiotowe

System litewski korzysta z niżej wymienionych wyłączeń podmiotowych, dopuszczonych w załączniku 1 do Dyrektywy 94/19/EC. Spod gwarancji wyłączone są depozyty następujących osób fizycznych lub prawnych:

- 1) Banku Litwy,
- 2) Przedsiębiorstwa Państwowego „Gwarantowanie Depozytów i Inwestycji”,
- 3) instytucji kredytowych,
- 4) instytucji finansowych takich jak: domy maklerskie, fundusze emerytalne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze inwestycyjne, firmy prowadzące działalność z zakresu leasingu finansowego itp.,
- 5) kierujących bankiem lub unią kredytową oraz ich oddziałami,
- 6) posiadających co najmniej 5% kapitału banku lub unii kredytowej lub ponad 50% kapitału podmiotu mającego prawa do co najmniej 5% kapitału banku lub unii kredytowej,
- 7) osób przeprowadzających audyt banku lub unii kredytowej,
- 8) krewnych⁵ osób wskazanych w punktach 5–7.

⁵ Pierwszego i drugiego stopnia pokrewieństwa oraz małżonkowie i zarejestrowani partnerzy.

3.2. Wyłączenia przedmiotowe

Jak wcześniej wspomniano, litewski system gwarantowania nie zapewnia zwrotu depozytów nominowanych w walutach krajów, które nie są członkami Unii Europejskiej, z wyjątkiem waluty Stanów Zjednoczonych. Oprócz powyższego, spod gwarancji zostały wyłączone wierzytelności z następujących tytułów:

- 1) dłużnych papierów wartościowych (świadczeń depozytowych) oraz weksli,
- 2) depozytów, które – zgodnie z orzeczeniem sądu – zostały uzyskane w sposób sprzeczny z prawem,
- 3) depozytów będących przedmiotem cesji po dniu spełnienia warunku gwarancji;
- 4) depozytów złożonych po dniu spełnienia warunku gwarancji,
- 5) środków zgromadzonych na rachunkach nieimiennych lub kodowanych,
- 6) depozytów, dla których wysokość oprocentowania została określona na poziomie ponad dwukrotnie przekraczającym wysokość oprocentowania dla podobnych depozytów w tej samej instytucji.

4. Wysokość gwarancji

W związku z wynegocjowaniem przez Litwę ścieżki dojścia do minimalnego limitu gwarancyjnego wymaganego Dyrektywą 94/19/EC, limit ten (równowartość w LTL 20 000 EUR) obowiązuje od początku 2008 r. Od 1 stycznia do 31 grudnia 2007 r. limit gwarancyjny dla jednego deponenta wynosił 60 000 LTL (tj. ok. 17 376 EUR).

W systemie litewskim stosuje się zasadę koasekuracji, tj. ponoszenia przez deponenta części ryzyka związanego z niewypłacalnością banku. Do 31 stycznia 2007 r. w 100% gwarantowane były depozyty do wysokości 10 000 LTL, zaś w przedziale od 10 000 LTL do 60 000 LTL – w 90%. Od 1 stycznia 2008 r. pełne gwarancje obejmują kwoty do równowartości w LTL 3 000 EUR, zaś powyżej tej kwoty, do równowartości 20 000 EUR, zwracane jest 90% depozytu.

Ponadto przy wyliczeniu kwoty należnego deponentowi świadczenia jest dokonywana kompensata należności deponenta z jego zobowiązaniami wobec danej instytucji.

W przypadku rachunku wspólnego odrębnym deponentem jest każdy z jego współposiadaczy, przy czym wierzytelność każdego z nich z tego tytułu wyliczona jest – jeśli nie zawrą innych uzgodnień w umowie rachunku lub inaczej nie wskaże sąd – poprzez podział salda rachunku na równe części.

Wypłaty gwarancyjne dokonywane są w litach litewskich. W przypadku depozytów nominowanych w walutach obcych, do wyliczenia wysokości świadczenia gwarancyjnego stosowany jest kurs danej waluty z dnia rozpoczęcia postępowania upadłościowego.

5. Procedura wypłat

Wypłata świadczeń gwarancyjnych powinna nastąpić maksymalnie w ciągu 3 miesięcy od dnia rozpoczęcia postępowania upadłościowego wobec instytucji. W przypadku szczególnych okoliczności Rada Przedsiębiorstwa może przedłużyć ten okres o kolejne 3 miesiące, jednak nie więcej niż dwukrotnie.

Likwidator banku lub unii kredytowej jest zobowiązany do przekazania Przedsiębiorstwu – w ciągu 1 miesiąca od rozpoczęcia postępowania upadłościowego – stosownych danych dotyczących deponentów. Na podstawie tych danych instytucja gwarancyjna wylicza wysokość należnych deponentom świadczeń gwarancyjnych.

Rada Przedsiębiorstwa jest obowiązana ogłosić rozpoczęcie procedury wypłat świadczeń gwarancyjnych w *Valstybės Žinios*. Ponadto w co najmniej 2 dziennikach Przedsiębiorstwo publikuje ogłoszenia o miejscu i terminie wypłat. W celu otrzymania świadczenia deponent obowiązany jest przedłożyć dokument tożsamości.

Deponent jest uprawniony do odbioru świadczenia gwarancyjnego w ciągu 5 lat od dnia wszczęcia procedury upadłościowej.

Spory w kwestiach dotyczących uprawnienia deponenta do otrzymania świadczenia gwarancyjnego podlegają rozstrzygnięciu sądu.

6. Obowiązki informacyjne

W systemie litewskim obowiązki informacyjne zostały określone w art. 13 ustawy o gwarantowaniu depozytów oraz wierzytelności inwestorów. Przepisy te stanowią, że członkowie systemu mają obowiązek informowania swoich klientów o warunkach i zasadach funkcjonowania systemu gwarantowania, zaś na ich prośbę – o warunkach i zasadach wypłaty świadczeń gwarancyjnych.

Uczestnicy systemu nie mogą wykorzystywać powyższego obowiązku w celach reklamowych. W reklamie może być podana jedynie nazwa instytucji gwarantującej.

ŁOTWA

1. Informacje ogólne o systemie

System gwarantowania depozytów na Łotwie powstał w 1998 r. na mocy ustawy Nr 162 z dnia 21 maja 1998 r. o gwarantowaniu depozytów, która została znowelizowana w 2001 r. w związku z dostosowaniem prawa krajowego do prawa wspól-

notowego. Ubezpieczenie Depozytów i Inwestycji – Firma państwowa (*Vi, Indēliu Ir Investiciju Draudimas*) jest instytucją działającą w ramach struktury organizacyjnej Komisji Rynku Finansowego i Kapitałowego (*Finanšu un kapitāla tirgus komisija*).

Działalnością systemu gwarantowania kieruje Komisja. W skład Zarządu Komisji wchodzi 5 osób: Prezes wybierany przez Radę Ministrów Łotwy na podstawie rekomendacji Ministra Finansów, Zastępca Prezesa oraz 3 członków rekomendowanych przez Prezesa Zarządu, którzy pełnią jednocześnie funkcje dyrektorów departamentów Komisji. Przy zgłaszaniu kandydatów Prezes musi uzyskać akceptację dla poszczególnych kandydatów od Ministra Finansów, Banku Łotwy (bank centralny), Ministerstwa Sprawiedliwości i Stowarzyszenia Banków Komercyjnych Łotwy. Kadencja Prezesa trwa 5 lat, zaś członków Zarządu 3 lata.

Do obowiązkowego systemu gwarantowania należą:

- ❖ banki,
- ❖ unie kredytowe,
- ❖ oddziały zagranicznych banków prowadzących działalność na terytorium Łotwy, jeżeli depozyty zbierane w oddziale nie są objęte gwarancjami obowiązkowego systemu gwarantowania kraju macierzystego,
- ❖ oddziały zagranicznych banków prowadzących działalność na terytorium Łotwy, jeżeli depozyty zbierane w oddziale są objęte gwarancjami obowiązkowego systemu gwarantowania kraju macierzystego i prawo tego kraju określa wysokość wypłaty świadczenia gwarancyjnego jako różnicę między poziomem gwarancji obowiązującym w tym kraju i na Łotwie.

Główne źródło finansowania Funduszu stanowią opłaty kwartalne wnoszone przez instytucje członkowskie w wysokości 0,05% ich średniego stanu depozytów gwarantowanych w poprzednim kwartale, obliczanego jako średnia arytmetyczna stanów depozytów gwarantowanych wykazywanych w raportach miesięcznych.

2. Prawo upadłościowe

W łotewskim systemie prawnym kwestie związane z upadłością instytucji kredytowych regulowane są w ustawie Nr 163 z dnia 5 października 1995 r. o instytucjach kredytowych.

Wniosek o ogłoszenie upadłości banku może złożyć – w określonych w prawie przypadkach – sam bank, jego likwidator, wierzyciele, a także Komisja. W trzech pierwszych przypadkach wniosek składany jest najpierw do Komisji, która w ciągu 5 dni od daty jego otrzymania ocenia, czy faktycznie ma miejsce niewypłacalność lub możliwość jej wystąpienia. W przypadku uznania zasadności wniosku, Komisja

ma 3 dni na jego złożenie do sądu, zgodnie z procedurą określoną w prawie. Upadłość banku ogłaszana jest przez sąd upadłościowy, który wyznacza jednocześnie zarządcę masy upadłości.

3. Zakres gwarancji

System lotewski gwarantuje zgromadzone na rachunkach klientów środki pieniężne, które muszą być zwrócone przez przyjmującego depozyt zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami umowy. Ochroną objęte są depozyty nominowane w latach lotewskich (LVL) oraz walutach obcych. Gwarancje obejmują także odsetki.

3.1. Wyłączenia podmiotowe

Spod gwarancji lotewskiego systemu gwarantowania wyłączone zostały depozyty należące do:

- 1) banków centralnych,
- 2) podmiotów przyjmujących depozyty,
- 3) instytucji finansowych,
- 4) instytucji finansowanych ze środków budżetowych rządu oraz władz lokalnych,
- 5) podmiotów powiązanych z podmiotami przyjmującymi depozyty,
- 6) członków władz bankowych oraz osób prawnych będących większościami akcjonariuszami banku.

3.2. Wyłączenia przedmiotowe

Gwarancjami nie są objęte:

- 1) depozyty przyznane na indywidualnych warunkach (w szczególności o wysokim oprocentowaniu), których spełnienie przyczyniło się do pogorszenia sytuacji finansowej podmiotu,
- 2) depozyty związane z procederem prania pieniędzy,
- 3) depozyty będące zabezpieczeniem zobowiązań deponentów lub osób trzecich wobec członka systemu, dopóki zobowiązania te nie są uregulowane,
- 4) wierzytelności wynikające z obligacji i certyfikatów na okaziciela,
- 5) depozyty, które zgodnie z prawem mogą być zaliczone do funduszy własnych,
- 6) depozyty podlegające zajęciu sądowemu i administracyjnemu.

4. Wysokość gwarancji

Podobnie jak w przypadku Estonii i Litwy, również Łotwa wynegocjowała okres przejściowy w odniesieniu do minimalnego poziomu gwarancji. Od 1 stycznia 2006 r. do 31 grudnia 2007 r. limit gwarancyjny wynosił 9 tys. LVL (ok. 13 000 EUR), niezależnie od tego, w jakiej wysokości i na ilu rachunkach deponent posiadał środki pieniężne w upadłym banku. Od 1 stycznia 2008 r. limit uległ podwyższeniu do równowartości w latach łotewskich 20 tys. EUR. Tym samym w 2008 r. Łotwa osiągnęła poziom 20 tys. EUR zapisany w Dyrektywie 94/19/EC.

W systemie łotewskim nie stosuje się zasady koasekuracji, tj. ponoszenia przez deponenta części ryzyka. Wyżej wymienione kwoty gwarantowane są w 100%. Przy wyliczeniu kwoty należnej deponentowi dokonywana jest natomiast kompensata należności deponenta z jego zobowiązaniami wobec banku.

W przypadku rachunku wspólnego deponentem jest każdy z jego posiadaczy. Obliczając wysokość świadczeń gwarancyjnych, uwzględnia się część należności przysługującą każdemu ze współposiadaczy rachunku, ustaloną zgodnie z postanowieniami umowy rachunku. W razie braku takich postanowień przyjmuje się, że udziały współposiadaczy rachunku w całkowitej kwocie należności są równe.

W przypadku depozytów nominowanych w walutach obcych do wyliczenia środków gwarantowanych stosuje się kurs walutowy ustalany przez Bank Łotwy z dnia niedostępności depozytu.

5. Procedura wypłat

Zgodnie z ustawą o gwarantowaniu depozytów, niedostępność depozytów ma miejsce w przypadku jednego z dwóch niżej wymienionych wydarzeń:

- ❖ wycofania licencji dla banku lub unii kredytowej przez Komisję oraz postawienia danej instytucji w stan likwidacji przez sąd,
- ❖ podjęcia przez sąd decyzji o rozpoczęciu postępowania upadłościowego wobec danej instytucji.

Aby otrzymać świadczenia gwarancyjne deponenti są obowiązani – w terminie określonym prawem – do zgłoszenia swoich roszczeń likwidatorowi lub zarządcy. Wypłaty dokonywane są na podstawie listy deponentów sporządzonej przez likwidatora lub zarządcę, która powinna być przedstawiona Komisji w ciągu 10 dni po upływie terminu na zgłaszanie roszczeń przez deponentów.

Komisja określa tryb postępowania, termin oraz miejsce wypłat świadczeń gwarancyjnych, o czym obowiązana jest powiadomić poprzez stosowną publikację w *Latvijas Vēstnesis* (łotewski dziennik urzędowy) oraz w gazecie o zasięgu ogólnokrajowym. Wypłata świadczeń powinna nastąpić w ciągu 3 miesięcy od dnia

niedostępności depozytów. Komisja, na mocy decyzji Zarządu, jest uprawniona do przedłużenia tego okresu o kolejne 3 miesiące, nie więcej jednak niż trzykrotnie.

6. Obowiązki informacyjne

Zgodnie z art. 20 ustawy o gwarantowaniu depozytów, przed przyjęciem depozytu, członek systemu jest obowiązany poinformować klienta o wysokości oferowanych przez system lotewski gwarancji oraz o procedurze wypłat.

W reklamie podmioty przyjmujące depozyty mogą informować jedynie ogólnie o przynależności do systemu gwarantowania. Zabronione jest podawanie jakichkolwiek danych numerycznych odnoszących się do gwarancji depozytów.

PODSUMOWANIE

Celem systemów gwarantowania jest zarówno ochrona poszczególnych deponentów, jak i stabilność całego sektora bankowego. Dyrektywa 94/19/EC wyznacza ramy konstrukcji i zadań tych systemów, nie wprowadzając jednak całkowicie jednolitych rozwiązań. Stąd istniejące zróżnicowanie systemów gwarantowania pomiędzy krajami członkowskimi Unii Europejskiej, także trzech systemów krajów bałtyckich, omówionych w prezentowanym tu opracowaniu. Różnice w systemach: estońskim, litewskim i lotewskim widać począwszy od formy prawnej i usytuowania instytucji gwarancyjnej – które nie są przedmiotem regulacji Dyrektywy 94/19/EC – poprzez zakres gwarancji oraz procedurę wypłat – warunkuje je m.in. specyfika procesu upadłościowego oraz samego sektora bankowego kraju. Z podobieństw wskazać należy, po pierwsze, że poziom gwarancji w Estonii, jak i na Litwie i Łotwie jest zbliżony i wynosi ok. 20 tys. EUR. Od 1 stycznia 2008 r. dla tych krajów skończył się, bowiem okres przejściowy w odniesieniu do minimalnego limitu gwarancyjnego nałożonego przez Dyrektywę 94/19/EC. Przekroczenia tego minimum kraje nadbałtyckie na razie nie rozważają. Po drugie, systemy te korzystają z większości wyłączeń fakultatywnych wskazanych w załączniku I do Dyrektywy 94/19/EC.

Bibliografia

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 30 maja 1994 r. dotycząca systemów gwarantowania środków pieniężnych (94/19/EC), OJ L 135, 31.5.1994.

Credit Institutions Act passed 9 February 1999 (RT² I 1999, 23, 349; consolidated text RT I 2005, 8, 32) (Estonia).

Guarantee Fund Act passed 20 February 2002 (RT¹ I 2002, 23, 131) (Estonia).

Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (tekst jednolity Dz.U. z 2007 r. Nr 70 poz. 474).

The Statutes of the Guarantee Fund passed 25 June 2002 (RT I 2004, 50, 354) (Estonia).

Law on banks, 30 March 2004, No IX-2085 (Litwa).

Law on Enterprise Bankruptcy, 15 September 1992, No I-2880 (Litwa).

Law on Insurance of Deposits and Liabilities to Investors, 20 June 2002, No. IX-975 (Litwa).

By-laws of state undertaking “Deposit and Investment Insurance”, Order No. 1K-190 by the Finance Minister of the Republic of Lithuania, 20 June 2005 (Litwa).

Credit Institution Law from 5 October 1995 (Łotwa).

Deposit Guarantee Law from 11 October 2001, *Latvijas Vēstnesis* No. 162 (1223) on 3 June 1998 (Łotwa).

Więclawski J., *Ubezpieczenie lokat bankowych w Unii Europejskiej*, „Bank i Kredyt”, styczeń–luty 1995 r., s. 74.

Tabela 1. Syntetyczne porównanie cech polskiego oraz estońskiego, litewskiego i łotewskiego systemu gwarantowania depozytów

	System gwarantowania depozytów			
	polski	estoński	litewski	łotewski
Maksymalna wypłata	20 350 EUR	313 000 EEK	18 300 EUR	20 000 EUR
Limity gwarancyjne	do 1 000 EUR w 100% >1 000 do 22 500 EUR w 90%	347 777 w 90%	do 3 000 EUR w 100% > 3 000 do 20 000 w 90%	20 000 EUR w 100%
Kompensata z zobowiązaniami	tak	tak	tak	tak
wyłączenia spod gwarancji				
Instytucje finansowe wskazane w art. 4(5) Dyrektywy 2006/48/WE	tak	tak	nie	tak
Firmy ubezpieczeniowe	tak	tak	tak	tak
Rząd i administracja centralna	tak	tak	nie	tak
Władze samorządowe	nie	tak	nie	tak
Banki	tak	tak	tak	tak
Instytucje wspólnego inwestowania	tak	tak	tak	tak
Fundusze emerytalne	tak	tak	tak	tak
Kadra zarządzająca	tak	tak	tak	tak
Akcjonariusze banku	tak	tak	tak	tak
Bliscy osób odpowiedzialnych za sytuację banku	nie	tak	tak	tak
Inne przedsiębiorstwa w tej samej grupie	nie	tak	tak	tak

Podmioty nie uprawnione do sporządzania skróconych sprawozdań finansowych	tak	tak	nie	tak
Depozyty nieimienne	tak	tak	tak	nie
Depozyty przyjmowane na indywidualnych warunkach, które przyczyniły się do upadłości banku	nie	tak	tak	tak
Dłużne papiery wartościowe emitowane przez bank	tak	tak	tak	nie
Depozyty inne niż w walutach EEA	nie	nie	tak	nie
Depozyty związane z praniem pieniędzy	tak	tak	tak	tak

Źródło: opracowanie własne.

